

The Consequences of Cognitive Warfare on School Students and Strategies for Counteraction (with Emphasis on the Second Phase of the Islamic Revolution Statement)¹

Alireza Heydari Sedeh¹

Mehdi Omani²

1. Assistant Professor, Department of Islamic Teachings, Farhangian University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

a.heydari@cfu.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Theology and Islamic Studies, Farhangian University, Ardabil, Iran.

omanimehdi68@gmail.com

Abstract

Children and school students are the foundation of every society, and therefore their education is of paramount importance. One of the tactics employed by adversaries to dominate societies—especially students—is the initiation of cognitive wars. They attempt to capture the hearts and minds of students to prevent them from making sound decisions. This study aims to examine the consequences of cognitive warfare and the strategies for dealing with it. The research method is descriptive-analytical and conducted using a qualitative approach. The findings indicate that cognitive warfare

1. Heydari Sedeh, A., & Omani, M. (2025). The consequences of cognitive warfare on school students and strategies for counteraction (with emphasis on the Second Phase of the Islamic Revolution statement). *Islam and Social Studies*, 13(48), pp. 185-217.

<https://doi.org/10.22081/jiss.2025.70386.2110>

* **Publisher:** Islamic Propagation Office of the Seminary of Qom (Islamic Sciences and Culture Academy, Qom, Iran). * **Type of article:** Research Article

▣ **Received:** 2024/11/25 • **Revised:** 2025/03/15 • **Accepted:** 2025/08/02 • **Published online:** 2025/08/07

© The Authors

leads to identity transformation among students by altering their thinking patterns, inducing fear, and spreading hopelessness. Furthermore, over-engagement in virtual spaces contributes to a significant decline in academic performance. In response, the Supreme Leader of the Islamic Republic of Iran has provided strategies for counteraction in the “Second Phase of the Islamic Revolution” statement. Key solutions include enhancing students’ insight and discernment, strengthening their media literacy, deepening spirituality, enriching their faith, and promoting an Islamic lifestyle through persuasive methods.

Keywords

Insight Enhancement, Second Phase of the Islamic Revolution Statement, Cognitive Warfare, Fear Induction.

پیامدهای جنگ شناختی بر دانش آموزان و راهبردهای مقابله با آن (با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب)^۱

علیرضا حیدری سده^۱ مهدی عمانی^۲

۱. استادیار، گروه آموزشی معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

a.heydari@cfu.ac.ir

۲. استادیار، گروه الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، اردبیل، ایران.

omanimehdi68@gmail.com

چکیده

کودکان و دانش آموزان هر جامعه‌ای، پایه و اساس آن جامعه بوده و به همین خاطر، تربیت این آینده‌سازان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. یکی از راه‌هایی که دشمنان برای تسلط بر آحاد جامعه به‌ویژه دانش آموزان در پیش گرفته‌اند ایجاد جنگ‌های شناختی می‌باشد. آن‌ها سعی می‌کنند با به دست آوردن قلوب و اذهان آن‌ها، مانع تصمیم‌گیری‌های درست آن‌ها شوند. هدف از پژوهش حاضر، پیامدهای این مسئله و راهبردهای مقابله با آن می‌باشد. روش تحقیق در این پژوهش به‌صورت توصیفی و تحلیلی بوده است. نحوه انجام پژوهش کیفی بوده و یافته‌های تحقیق حاکی از این است که جنگ شناختی با تغییر در نوع تفکر، هراس‌آفرینی و ایجاد یاس و ناامیدی در اذهان دانش آموزان باعث تغییر در هویت شدن آنان شده و با مشغول کردن در فضای مجازی، افت شدید تحصیلی را سبب می‌شوند. در این راستا، مقام معظم رهبری با

۱. حیدری سده، علیرضا؛ عمانی، مهدی. (۱۴۰۴). پیامدهای جنگ شناختی بر دانش آموزان و راهبردهای مقابله با آن (با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب). اسلام و مطالعات اجتماعی، ۱۳(۴۸)، صص ۱۸۵-۲۱۷.

<https://doi.org/10.22081/jiss.2025.70386.2110>

□ نوع مقاله: پژوهشی؛ ناشر: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم (پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، قم، ایران) © نویسندگان

□ تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۰۵ □ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵ □ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۱ □ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۰۵/۱۶

تدوین بیانیه گام دوم انقلاب راهبردهایی را برای مقابله با پیامدهای جنگ شناختی بیان فرموده‌اند. افزایش بینش و بصیرت در دانش‌آموزان، تقویت سواد رسانه‌ای آنان، تعمیق معنویت و بازورسازی ایمان و نیز ترویج سبک زندگی اسلامی و اقناع‌سازی آن‌ها از مهم‌ترین راهکارهای اشاره‌شده در این بیانیه می‌باشد.

کلیدواژه‌ها

بصیرت‌افزایی، بیانیه گام دوم انقلاب، جنگ شناختی، هراس‌آفرینی.

۱. مقدمه و بیان مسئله

اساس و پایه هر جامعه‌ای را دانش‌آموزان آن جامعه پایه‌گذاری می‌کنند و آن نیز بستگی به هویت دانش‌آموزان خواهد داشت. به عبارت دیگر؛ هویت دانش‌آموزان، شالوده نظام آن جامعه را ایجاد می‌کند. به همین دلیل است که دولت‌ها اهمیت زیادی به تربیت آن‌ها قایل هستند؛ بنابراین چون هویت هر کشوری به هویت کودکان آن کشور بستگی دارد و از طرفی شکل‌گیری هویت نیز در دوران کودکی شکل می‌گیرد؛ بر همین اساس است که مهم‌ترین و مؤثرترین برنامه دولتمردان غربی برای مقابله با جوامع اسلامی خدشه‌دار کردن هویت دانش‌آموزان در این دوران می‌باشد. یکی از این اقداماتی که آن‌ها در سال‌های اخیر در پیش گرفته و با خدشه‌دار نمودن هویت کودکان، جوامع اسلامی را با چالش‌های جدی روبرو کرده‌اند استفاده از جنگ شناختی می‌باشد.

جنگ شناختی به عنوان علمی برای پیروزی در نبرد ذهن‌ها بوده (مقدم فر و محسنی آهویی، ۱۴۰۰: ۵۱) و شکلی غیرمتعارف از انواع چندگانه جنگ‌ها می‌باشد که در آن با استفاده از ابزارها و مؤلفه‌های سایبری و فضای مجازی و با سوءاستفاده از تعصبات ذهنی و تحریفات اندیشه و همین‌طور با اعمال تأثیرات منفی بر تصمیم‌گیری‌های افراد (Claverie & Cluzel, 2022, p. 15) و با به دست آوردن قلوب و اذهان آن‌ها، مانع تصمیم‌گیری‌های درست توسط آن‌ها شده و قوه تمیز آن‌ها را از بین می‌برند. (Reczkowski & Liz, 2022, p. 55) این جنگ در حقیقت یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین عامل بی‌نظمی و آشوب در جامعه بوده و به واسطه کنترل ذهن افراد و تسلط بر آن محقق می‌شود. کنترل ذهن نوعی عملیات روانی بوده (عمانی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۲۹) که به ازدحام افکار مزاحم و در نتیجه ایجاد توهم منجر می‌شود. (Je Cho & et al, 2011, p. 77) این توهمات باعث برانگیخته شدن احساسات، عواطف و افکار شده (Gloor & et al, 1982, p. 34) و در نتیجه موجب اختلال در عملکرد مغز می‌شود. (Pugh, 2018, p. 56) با اختلال در عملکرد مغز است که حق تصمیم‌گیری از فرد سلب می‌شود (Bighch, 1995, p. 14) این عملیات منجر به تفکر اجباری یا همان بردگی ذهنی می‌شود (عمانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۶۰)

که با ایجاد اختلال و کنترل فرکانس‌های مغز افراد موجبات فراموشی آن‌ها را فراهم می‌آورد (مهاجری ابروانی و دیگران، ۱۳۹۴، ص ۵) این فراموشی‌ها که به واسطه جنگ شناختی در مغز ایجاد می‌شود باعث درهم‌ریختگی ذهنی و سردرگمی می‌شود. بهترین و البته تنهاترین راه مقابله با این پدیده خطرناک، رهنمودهای مقام معظم رهبری می‌باشد که ایشان در بیانیه گام دوم انقلاب مورد تأکید قرار داده‌اند (عمانی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۲۳).

از مهم‌ترین و مؤثرترین آن‌ها، افزایش بینش و بصیرت، تعمیق، معنویت، ترویج سبک زندگی اسلامی می‌باشد که بایستی جوانان ملت به آن پایبند باشند (جمشیدی حسن‌آبادی، ۱۴۰۰، ص ۱۲۱).

بر همین اساس، ما در این پژوهش درصدد پاسخ به این سؤال اساسی هستیم که اهداف جنگ‌های شناختی بر دانش‌آموزان چیست؟

راهبردهای مقابله با آن‌ها با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب چه می‌باشد؟
 برای درک و فهم این منظور، در ابتدا به مفهوم شناسی جنگ شناختی، مؤلفه‌ها و ابزارهای آن، بیانیه گام دوم انقلاب بوده و بعد از آن به بررسی اهداف و سپس راهبردهای مقابله با آن‌ها با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب خواهیم پرداخت.

۲. پیشینه تحقیق

در این قسمت از پژوهش به بررسی سوابق موجود در رابطه با جنگ شناختی پرداخته و ارتباط پژوهش‌های پیشین با فعلی را بررسی خواهیم کرد.

رابرت رچکوفسکی^۱ و آندری لیس^۲ (۲۰۲۲)، در مقاله خود تحت عنوان «چیستی جنگ شناختی و چگونگی تاب‌آوری دولت^۳» بیشتر در ارتباط با مفهوم شناسی جنگ شناختی سخن گفته و فضای مجازی را از مهم‌ترین ابزار آن بیان کرده‌اند، با این حال در ارتباط با آسیب‌های آن سخنی به میان نیاورده‌اند.

1. Robert Reczkowski

2. Andrzej Lis

3. Cognitive Warfare: what is our actual knowledge and how to build state resilience?

برنارد کلاوری^۱ و فرانسوا دو کلوزل^۲ (۲۰۲۲)، در مقاله خود تحت عنوان «جنگ شناختی ظهور مفهوم شناخت در میدان جنگ»^۳ جنگ شناختی را قدرتمندتر از جنگ سخت و نظامی معرفی کرده و می‌گویند که آماج این نوع از جنگ‌ها بیشتر افراد عادی و شهروندان معمولی دولت‌ها می‌باشند که با تسخیر قلوب و اذهان آن‌ها می‌توانند به اهداف خود رسیده و سرزمینی را تسخیر کنند.

جواد رقوی (۱۴۰۲)، در مقاله خود تحت عنوان «بررسی جنگ شناختی و جهاد تبیین در گزارش قرآنی داستان حضرت موسی (علیه السلام) و دلالت‌های آن در عصر حاضر» به بررسی جنگ شناختی پرداخته و آن را شکلی غیرمتعارف از جنگ دانسته که از ابزارهای سایبری برای تغییر فرایندهای شناختی دشمن، استفاده از سوگیری‌های ذهنی یا تفکر انعکاسی طرف مقابل و برانگیختن انحرافات فکری، تأثیرگذاری بر تصمیم‌گیری و ممانعت از عمل چه در سطح فردی و چه در سطح جمعی استفاده می‌کنند.

محمد جوانی (۱۴۰۲)، در کتاب خود با عنوان «علوم شناختی در جنگ شناختی» ضمن بررسی به حوزه‌های کاربردی علوم شناختی به اهمیت پرداختن به علوم شناختی نیز پرداخته و در آن به بررسی ساختار مغز انسان نیز پرداخته است.

حسن محبوب عشرت‌آبادی و سعید شکوری مغانی (۱۴۰۱)، در مقاله خود تحت عنوان «جنگ شناختی مدرن: از شناخت در رزم تا عرصه جنگ شناختی» می‌گویند که دولت‌ها با برنامه‌ریزی‌های بلندمدت درباره ذهن و مغز افراد، برای تحقق جنگ شناختی در دو حوزه فردی و اجتماعی آماده می‌شوند که در صورت موفقیت آینده‌ای خطرناک را در پیش روی خواهیم داشت.

مهدی عمانی، جمال بیگی و بابک پور قهرمانی (۱۴۰۱)، در مقاله خود تحت عنوان «تفکر اجباری ناشی از فناوری هارپ؛ از تحریم فقهی تا لزوم جرم‌انگاری قانونی» جنگ شناختی را به‌عنوان جنگ اراده‌ها معرفی کرده و نتیجه آن را تفکر اجباری

1. Bernard Claverie

2. Francois Du Cluzel

3. Cognitive Warfare the Advent of the Concept of Cognati's in the Field of Warfare

دانسته‌اند، همچنین آن‌ها می‌گویند در عصر جدید که موسوم به عصر فناوری می‌باشد، جنگ سرد جای خود را به جنگ اراده‌ها داده است.

با بررسی سوابق پژوهشی مشخص می‌شود که در تمامی نوشتارها و پژوهش‌های پیشین نویسندگان بیشتر در رابطه با مفهوم شناسی، عوامل و بایدها و نبایدهای گرایش به جنگ شناختی پرداخته‌اند ولی در هیچ‌کدام از آن‌ها از به تأثیرات این نوع از جنگ بر دانش‌آموزان نپرداخته‌اند. از این لحاظ پژوهش حاضر با توجه به اینکه به تأثیرات بر دانش‌آموزان پرداخته و به راهبردهای مقابله با آن با رویکرد بیانیه گام دوم پرداخته است می‌توان گفت که دارای نوآوری بوده و از اهمیت فراوانی برخوردار است.

۳. مفهوم شناسی

در این قسمت از پژوهش برای درک بهتر ارتباط جنگ شناختی و تأثیرات آن بر دانش‌آموزان لازم است نسبت به مفهوم شناسی متغیرهای مستقل تحقیق بپردازیم:

۳-۱. جنگ شناختی

جنگ شناختی یا به تعبیر دیگر هک شناختی نوع پیشرفته‌تری از جنگ بوده که در عصر انقلاب سایبری، همه‌گیری اینترنت و فضای سایبری به اوج خود رسیده است. (ترابی، ۱۴۰۰، ص ۱۱۴) در این نوع از جنگ شهروندان عادی مخاطبین اصلی جنگ بوده (یاری، ۱۴۰۰، ص ۲۰) و مهاجمان باهدف قراردادن قوه شناخت افراد عادی و تأثیرگذاری در نگرش‌ها، باورها و عقاید آن‌ها، به اهداف کوتاه‌مدت یا بلندمدت خود دست می‌یابند. (گرجی ازندریانی و حاجی عبدالباقی، ۱۴۰۰، ص ۵۲۵) این جنگ منجر به تحمیل زیان‌های گسترده و عمیقی به اقتصاد کشور شده و همین‌طور امنیت ملی کشور را به مخاطره می‌اندازد. (حسن‌پور و حسینی، ۱۳۹۹، ص ۸۰) به دلیل شدت حملات و گستردگی خسارات آن است که آمادگی در برابر آماج چنین حملاتی از اهمیت و ضرورت خاصی برخوردار است.

۲-۳. بیانیه گام دوم انقلاب

در چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی بیانیه‌ای توسط مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) صادر گردید. این بیانیه، ترسیمی کلی از گذشته، حال و آینده انقلاب است. در این بیانیه سه محور چرایی، حال و آینده تنظیم و بررسی شده است (راجی و خاتمی، ۱۳۹۸، ص ۴۶). در محور چرایی به بررسی چیستی و چرایی به وجود آمدن انقلاب اسلامی و در محور حال به بررسی برکات این انقلاب و در محور آینده نیز به بررسی وظایف جوانان پرداخته است (منظری توکلی و کهنوجی، ۱۴۰۰، ص ۱۰۸). این بیانیه از ویژگی‌های یک سند راهبردی و گام‌های هفت‌گانه آن برخوردار بوده و حاوی ترسیم تصویری مطلوب و چشم‌انداز روشنی از آینده انقلاب اسلامی است. آینده‌ای که در آن میزان توفیقات انقلاب اسلامی در هر دو ساحت مادی و معنوی رو به افزایش گذاشته و در عوض دستاورد دشمنان در مقابله با آن، رو به ضعف و کاستی دارد. این چشم‌انداز امیدبخش و خوش‌بینانه بوده و با نقش محوری جوانان برای حرکت به سوی تحقق تمدن نوین اسلامی شناسانده می‌شود (غفاری هاشجین و نیکونهاد، ۱۳۹۹، ص ۴۸۷).

۴. روش تحقیق پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی تحلیلی است. در ابتدا، محقق به شناسایی و توصیف دقیق پدیده «جنگ شناختی» و پیامدهای آن بر دانش‌آموزان پرداخته است. این مرحله شامل جمع‌آوری داده‌ها از منابع معتبر، مرور ادبیات علمی و تحلیل گزارش‌های مرتبط با موضوع بوده است. هدف این بخش، ارائه تصویری جامع از وضعیت فعلی و چگونگی تأثیر جنگ شناختی بر هویت و تفکر دانش‌آموزان است. پس از توصیف، محقق به تحلیل دلایل بروز پیامدهای جنگ شناختی پرداخته است. در این مرحله، با استفاده از استدلال‌های منطقی و مستندات علمی، روابط میان متغیرها (مانند ابزارهای جنگ شناختی و اثرات آن بر هویت دانش‌آموزان) بررسی شده‌اند. همچنین، نقش فضای مجازی و فناوری‌های نوین در تشدید این اثرات مورد ارزیابی قرار گرفته است.

محقق از منابع علمی معتبر داخلی و خارجی برای بررسی مفهوم جنگ شناختی، ابزارها و پیامدهای آن استفاده کرده است. یکی از بخش‌های کلیدی پژوهش، تحلیل محتوای بیانیه مقام معظم رهبری بوده که در آن راهبردهایی برای مقابله با جنگ شناختی ارائه شده است. این تحلیل به شناسایی راهکارهایی مانند تقویت سواد رسانه‌ای، تعمیق معنویت و ترویج سبک زندگی اسلامی منجر شده است. محقق با تمرکز بر گروه هدف (دانش‌آموزان)، اثرات جنگ شناختی مانند تغییر در تفکر، هویت‌زدایی، افت تحصیلی و ایجاد ناامیدی را مورد مطالعه قرار داده است. این روش پژوهش به محقق امکان داده تا ضمن بررسی دقیق پیامدهای جنگ شناختی، راهبردهای مؤثری برای مقابله با آن پیشنهاد دهد. استفاده از بیانیه گام دوم انقلاب به عنوان چارچوب نظری نیز باعث شده تا پژوهش رویکردی عملیاتی و کاربردی داشته باشد.

۵. پیامدهای جنگ شناختی

در این بخش از پژوهش به مهم‌ترین اهداف دشمن در ایجاد جنگ شناختی بر دانش‌آموزان خواهیم پرداخت.

۵-۱. تغییر در نوع نگاه و تفکر دانش‌آموزان

یکی از پیامدهای جنگ شناختی تفکر اجباری است؛ که آن نوعی از عملیات روانی است که به ایجاد فراموشی، افکار مزاحم، ایده‌ها یا ازدحام افکار و همین‌طور به ایجاد توهم منجر می‌شود (Je Cho & et all, 2011, p. 77). به‌طور کلی نوعی توهم آشنایی یا توهم تصور از خود و دیگران و همین‌طور برانگیختن احساسات را هم شامل می‌شود؛ بنابراین به عملیاتی که باعث تلقین ایده و نظریه‌ها و در نتیجه موجب ایجاد وهم می‌شود تفکر اجباری گفته می‌شود. این نوع از تفکر موجب برانگیختن احساسات شده (Gloor, 1982, p. 44)، حالات روحی و روانی انسان‌ها را مختل کرده و در نتیجه تفکر، باور و احساس مردم را تغییر می‌دهند (Bighch, 1995, p. 16). این همان بردگی ذهنی می‌باشد و متأسفانه دولت‌های غربی برای مقابله با نظام جمهوری اسلامی ایران با هدف قراردادن دانش‌آموزان که

آینده‌سازان این مملکت می‌باشند، می‌خواهند تا از پایه و اساس طرز تفکر دانش‌آموزان را تغییر داده و آن‌ها را همان‌طوری که می‌خواهند تربیت کنند. همان‌طوری که رهبر معظم انقلاب نیز بارها به این نکته اشاره کرده و فرموده‌اند: «دشمنان سعی دارند جوان ایرانی را به شکلی بار بیاورند که خودشان می‌پسندند. اگر جوان ایرانی به شکل آمریکا پسند و استکبار پسند رشد کرد، آمریکا دیگر برای پیاده کردن نقشه‌های خود در ایران خرجی و هزینه‌ای نخواهد داشت. هدف آن‌ها این است که می‌خواهند دل‌ها را تسخیر کنند، می‌خواهند ذهن‌ها را تسخیر کنند» (عمانی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۴۳) دانش‌آموزی که اساس جامعه خود بوده و از زمان کودکی و نوجوانی آمریکا پسند رشد کند در زمان بزرگ‌سالی نیز تفکر آمریکایی خواهد داشت.

۵-۲. تغییر در هویت دانش‌آموزان

هویت به عنوان شخصیت یک فرد یا جامعه تعریف شده (عمانی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۲) و به مجموعه ویژگی‌هایی اطلاق می‌شود که تفاوت فرد از دیگران یا شباهت او به دیگران را نشان می‌دهد. برای ساختن این شخصیت عناصر مختلفی به کار می‌رود (سالارنسب و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۱۱۶).

یکی از مهم‌ترین عناصر دخیل در ساخت هویت، عوامل شناختی می‌باشد. (Leon & et 2020, p. 14) عوامل شناختی خود متشکل از مجموعه‌ای از عوامل درونی مانند ذهنیات، ادراکات و احساسات بوده (محمودی و همکاران، ۱۳۹۶: ۸۱). و اختلال در هر کدام از این عوامل، بحران هویت را سبب خواهد شد. (رضادوست و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۵).

با توجه به اینکه عوامل ساخت هویت، درونی بوده و شامل ذهنیات و احساسات می‌شود و چون هدف از جنگ شناختی، تسلط بر ذهن و اراده‌ها بوده و با تسلط بر ذهن او، قابلیت تفکر و اندیشه از فرد گرفته شده و در نتیجه او وادار به انجام عمل می‌شود (باری، ۱۴۰۰، ص ۲۰) از همین رو، دشمن به واسطه همین جنگ شناختی، سعی در اختلال در قوه تمیز و در نتیجه بحران هویت دارد. این بحران شخصیت افراد را رقم زده و

شخصیت افراد نیز شخصیت جامعه را رقم خواهد زد؛ بنابراین می‌توان گفت دانش‌آموزی که هویت خود را از دست داده باشد چگونه در آینده برای جامعه هویت‌سازی خواهد کرد؟

۵-۲-۱. مشغول‌کردن در فضای مجازی و افت تحصیلی دانش‌آموزان

برخی از کاستی‌ها و آسیب‌های محتوایی در عرصه رسانه‌ها را می‌توان در شمار نواقص جبران‌ناپذیر حوزه تعلیم و تربیت به حساب آورد. آسیب‌هایی مثل، خشونت و پرخاشگری، سستی پایه‌های ایمان و باور و گسسته شدن بنیان خانواده‌ها از جمله آن‌ها است. قابلیت‌ها و ظرفیت‌های انواع رسانه به گونه‌ای است که می‌توان با تدابیر سنجیده و هوشمندانه، کاستی‌ها و آسیب‌های یادشده را از میان برداشت و یا کاهش داد؛ و به روشنگری و بصیرت‌افزایی آحاد جامعه کمک شایانی نمود. توسعه فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در دهه‌های اخیر به‌طور چشمگیری رشد یافته و این پیشرفت‌ها بر انواع مختلفی از جوامع و فعالیت‌های اجتماعی تأثیرگذار بوده است.

با درگیر شدن جامعه جهانی با انواع سویه‌های کرونا و جایگزینی تحصیل غیرحضوری به جای تحصیل حضوری و در نتیجه استفاده دانش‌آموزان از ابزارهای الکترونیکی و ورود آن‌ها به فضای مجازی، راه را برای اعمال نفوذ دولت‌های غربی در ذهن و دل دانش‌آموزان هموار کرد. (ارسالی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۱۰) بنابراین چون دولت‌های غربی به دنبال فرصتی برای ضربه زدن به کشورهای اسلامی بودند، با ساخت برنامه‌هایی مخرب ولی درعین حال جذاب در دل و ذهن دانش‌آموزان نفوذ کردند. (معلم‌زاده خوراسگانی، ۱۴۰۱، ص ۶۳) کمبود و یا فقدان فقر فرهنگی از یک طرف و همین‌طور فقدان سواد رسانه‌ای از طرفی دیگر، شیرینی و جذابیت زندگی در دنیای واقعی را از افراد به‌خصوص دانش‌آموزان گرفت و در نتیجه سیر و زندگی در دنیای مجازی به جای دنیای واقعی شدت گرفت (رضایی‌نسب و فتوحی، ۱۴۰۲، ص ۵۳).

این جذابیت‌ها افت تحصیلی دانش‌آموزان را سبب شد. افت تحصیلی به کاهش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان از سطح رضایت‌بخش به سطح نامطلوبی گفته می‌شود

(بدری، ۱۴۰۲: ۱) و تبدیل به معضلی جبران‌ناپذیر شده است (قائدی، ۱۴۰۲، ص ۵۳).

از آنجایی که پیامدهای افت تحصیلی در طول زمان خود را نشان خواهد داد به همین سبب دولت بایستی نسبت به این امر چاره‌سازی کرده و خود را برای مهار بحران‌های آتی آماده گرداند. البته در این زمینه زحمات بر دوش معلمان خواهد بود که با تلاش‌های مداوم و بی‌وقفه خود این بحران را تا حدودی مدیریت کنند. آموزش و افزایش آگاهی جامعه درباره استفاده امن و مؤثر از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات از اهمیت بالایی برخوردار است. این آموزش شامل آموزش مهارت‌های دیجیتال، آگاهی از تهدیدات آنلاین و نحوه مقابله با آن‌ها باشد.

۵-۳. هراس آفرینی و ایجاد یاس و ناامیدی در بین دانش‌آموزان

امید و امیدواری لازمه حیات آدمی و پیشران اصلی حرکت جامعه است و بدون آن، بنیان حیات مادی و معنوی بشر فرو می‌ریزد. به همین سبب مستکبران و سلطه‌گران همواره در پی آن بوده‌اند، که با ایجاد یاس و ناامیدی، سبب عدم تحقق امید به آینده در جوامع اسلامی و به‌ویژه ایران اسلامی شوند.

امیدواری به آینده از مباحث مهمی است که از دیرباز مورد توجه تمامی جامعه شناسان، روانشناسان و سیاستمداران بوده و این امیدواری به آینده است که سرنوشت هر جامعه‌ای را رقم می‌زند. (سهیل سرو و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۸۸) دشمنان ایران اسلامی با علم به این مسئله، القای ناامیدی در بین نوجوانان و دانش‌آموزان را در پیش گرفته و از طریق دروغ‌گویی، تحریف و بزرگنمایی مشکلات، با ایجاد ناامیدی در بعد فردی، موجب از بین رفتن نیرو و اراده لازم افراد برای رسیدن به اهداف خود می‌شوند. (عراقی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۵۰) چون افراد ناامید، نسبت به توانایی‌های خود، باور نداشته و از آینده، تصویری نامطلوب دارند و همین امر سبب شده تا از آینده خود ترس و واهمه شدیدی داشته باشند. (صفری شالی و طوافی، ۱۳۹۷، ص ۱۴۸) به مجموعه تمامی این اقدامات هراس آفرینی گفته می‌شود. در حقیقت دشمن با هراس آفرینی، کودکان این مرزوبوم را که به‌عنوان آینده‌سازان این کشور می‌باشند، از آینده مأیوس کرده و با این کار آن‌ها دیگر

تمایلی برای علم‌آموزی نخواهند داشت و این بحران علم و توسعه را در کشور رقم خواهد زد.

۶. راهبردهای مقابله با آثار جنگ شناختی با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب

در این قسمت از پژوهش به مهم‌ترین راهبردهای مقابله با تأثیرات جنگ شناختی بر دانش‌آموزان با رویکرد بیانیه گام دوم انقلاب خواهیم پرداخت.

۶-۱. افزایش بینش و بصیرت در دانش‌آموزان

یکی از مهم‌ترین عوامل انحطاط افراد ملت‌ها و سلطه اجانب فقدان بصیرت می‌باشد (غلامی، ۱۳۹۸، ص ۱۹۰). در همین مورد رهبر معظم انقلاب مشکلات کشور را ناشی از بی‌بصیرتی دانسته و چنین می‌فرماید: «بلاهایی که بر ملت‌ها وارد می‌شود، در بسیاری از موارد بر اثر بی‌بصیرتی است» و در جای دیگر عامل خطا و اشتباه را بی‌بصیرتی دانسته و فرموده‌اند: اگر بصیرت نباشد، انسان ولو با نیت خوب، گاهی در راه بد قدم می‌گذارد (عمانی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۳۶). بنابراین آن چیزی که در درجه اول اهمیت قرار دارد و رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) نیز در بیانیه گام دوم انقلاب بر آن تأکید و اشاره داشته‌اند، مسئله بینش و بصیرت است. ایشان بارها بر ایجاد بینش و بصیرت در آحاد ملت به‌ویژه نسل جوان تأکید نموده‌اند (ذاکری و شیروانی شیری، ۱۴۰۱، ص ۴۸). دشمن با جریحه‌دار نمودن احساسات، عواطف، ارزش‌ها و باورهای مهم جامعه به‌ویژه نسل جوان به‌واسطه مدیریت بر ادراکات و احساسات به باور سوزی می‌پردازد (شمولی و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۴۷) و تنها راه مقابله با آن بصیرت‌افزایی است و بصیرت‌افزایی در حقیقت همان باور سازی بوده و در مقابل باورسوزی‌های دشمن قرار دارد (اکبری، ۱۳۹۹، ص ۵۰). با توجه به اینکه معلمان سهم بسیار بالایی در رشد بصیرت دانش‌آموزان دارند (قیامت و قیامت، ۱۴۰۱، ص ۲۵). بر همین اساس لازم است متولیان تعلیم و تربیت، با تقویت نهادهای تربیتی، با تربیت معلمانی دلسوز، متدین، ورزیده و با بصیرت جامعه را از چنین بحران‌هایی نجات دهند چراکه

معلمان در بسیاری از موقعیت‌ها بیشترین تأثیرگذاری را در بین دانش‌آموزان دارند.

۶-۲. تقویت سواد رسانه‌ای دانش‌آموزان

پیش از گسترش نفوذ رسانه‌ها، سواد تنها در قالب خواندن و نوشتن، صحبت کردن و شنیدن معنا داشت؛ اما امروزه با قالب‌های جدید اشتراک‌گذاری اطلاعات، معنای سواد گسترده‌تر شده است. یکی از این گستره‌ها، مسئله سواد رسانه‌ای است. منظور از سواد رسانه‌ای، داشتن دانش، مهارت و توانایی‌های موردنیاز برای استفاده و تفسیر رسانه‌هاست (کانسیداین، ۱۳۷۹، ص ۲؛ باکینگهام، ۱۳۸۹، ص ۸۳).

در دنیای کنونی، زندگی به استفاده از رسانه‌ها گره خورده است. از سوی دیگر، رسانه‌ها هرروزه تکامل می‌یابند و رسانه‌های جدیدی پا به عرصه ظهور می‌گذارند. بدین ترتیب هر فرد برای به‌روز شدن و به‌روزنمودن اطلاعات خود، نیازمند کسب اطلاعات بیشتر و جدیدتر در این زمینه است. بدیهی است این ضرورت برای افرادی که در حوزه‌های آموزشی، تبلیغی و تبیینی فعالیت می‌کنند، بیشتر احساس می‌شود.

درعین حال یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر بی‌هویتی دانش‌آموزان، ابزارهای رسانه‌ای می‌باشد. این بحث و آسیب‌های آن به حدی دارای اهمیت است که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بارها آن را مورد اشاره قرار داده و در بیانیه گام دوم انقلاب نیز چنین فرموده‌اند: «ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانون‌های ضد معنویت و ضد اخلاق نهاده است و هم‌اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها را به چشم خود می‌بینیم. دستگاه‌های مسئول حکومتی در این باره وظایف سنگین بر عهده دارند که باید هوشمندانه و کاملاً مسئولانه صورت گیرد.» (عمانی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۴).

یکی از راهکارهایی که می‌تواند آسیب‌های ناشی از ابزارهای رسانه‌ای را خنثی کند، تقویت سواد رسانه‌ای است. سواد رسانه‌ای به تفکر متکی بر مهارتی گفته می‌شود که باعث تمییز انواع رسانه‌ها و تولیدات آن‌ها از هم می‌شود (حجازی، ۱۴۰۲، ص ۲۰۸).

بنابراین دانش‌آموزان بهتر می‌توانند اطلاعات را دریافت و سپس آن را تحلیل کنند (صادقی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۱). بر خورداری از این سواد و رسیدن به سطح عمیق آن، این امکان را برای دانش‌آموزان فراهم می‌آورد تا در برابر هجوم سرسام‌آور القای پیام‌های رسانه‌ای، هویت خود را حفظ کنند (دارابی، ۱۳۹۹، ص ۴۰۰). در این راستا یکی از مهم‌ترین وظایف نهادهای تعلیم و تربیت در کشور، آگاه‌سازی خانواده‌ها و نیز گنجاندن مفاهیمی از این قبیل در کتب درسی مدارس نسبت به افزایش سواد رسانه‌ای می‌باشد. بدیهی است در صورت فقدان این سواد، التهابات سال ۱۴۰۱ که اکثر فریب‌خوردگان در سنین پایین و دانش‌آموزان بودند، تکرار خواهد شد.

۳-۶. تعمیق معنویت و بارورسازی ایمان در دانش‌آموزان

اصلی‌ترین نیاز جامعه معنویت بوده و حصول آن در جامعه، آن جامعه را سعادتمند خواهد کرد. از همین رو، برای اینکه حرکت‌های صورت گرفته در جامعه به هدف مناسب خود برسد باید همراه با معنویت بوده باشد؛ بنابراین معنویت لازمه سعادتمندی است و اگر جامعه‌ای از این اصل تهی گردد ماهیتی برای آن نمی‌توان قائل شد و این چنین جامعه‌ای نه برکتی خواهد داشت و نه دستاوردی و در چنین صورتی است که جامعه خالی از معنویت با جوامع دیگر استحاله خواهد شد. به خاطر همین اهمیت و ضرورت آن بوده است که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) معنویت را جهت دهنده و نیاز اصلی جامعه معرفی کرده و در بیانیه گام دوم انقلاب چنین فرموده‌اند: «معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده همه حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است.» (کرد فیروز جایی، ۱۳۹۹، ص ۲۰۹). با توجه به اینکه یکی از تأثیرات جنگ شناختی از بین بردن معنویت در جامعه بوده (بیگی و همکاران، ۱۴۰۲، ص ۳۳) و دوران کودکی و نوجوانی نیز انعطاف‌ترین و مؤثرترین دوره در طول زندگی بشر می‌باشد، دشمن برای این دوره‌ها سرمایه‌گذاری ویژه‌ای کرده و سعی در از بین بردن معنویت کودکان دارد (گریوانی، ۱۳۹۸، ص ۶۶). بنابراین تعمیق معنویت در دانش‌آموزان از مهم‌ترین راهکارهایی خواهد بود که به واسطه آن می‌توان به مقابله با تأثیرات مخرب جنگ

شناختی پرداخت (محمد زاده بنی طرفی و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۶۹). معنویت به معنای برجسته‌نمودن ارزش‌های معنوی از قبیل اخلاص، ایثار و توکل در جامعه بوده و هر چه شعور معنوی در جامعه گسترده‌تر گردد، برکات الهی نیز در آن جامعه گسترده‌تر خواهد بود. به عبارت ساده‌تر، تعمیق معنویت همان بارور ساختن ایمان و عمق بخشیدن توجه به عالم معنا می‌باشد (محمد زاده بنی طرفی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۳۴۲). برای همین منظور لازم است متولیان امور تربیتی در مدارس با ارائه چهره عقلانی و معقول از دین، تبیین صحیح مفاهیم دینی، الگوسازی و همانندسازی، بهره‌گیری از شیوه‌های نوین و درنهایت ایجاد محیطی معنوی نسبت به تعمیق معنویت اهتمام ویژه‌ای را داشته باشند (جعفری و مهجوری، ۱۴۰۲، ص ۱۱). چراکه همان‌طوری که گفته شد، یکی از آثار زیان‌بار جنگ شناختی از بین بردن معنویت بوده و همان‌طوری که مقام معظم رهبری نیز بر آن تأکید داشته‌اند بدون معنویت جامعه از حرکت باز خواهد ایستاد و در چنین حالتی است که دشمن ضربه نهایی را خواهد زد.

۴-۶. ترویج سبک زندگی اسلامی در بین دانش‌آموزان و اقلان سازی آن‌ها

هر جامعه‌ای برای گام برداشتن در مسیر تمدن سازی که هدف اصلی بیانیه گام دوم انقلاب می‌باشد، نیازمند فرهنگی پویا و بومی بوده که شاخصه‌های رفتار اجتماعی و سبک زیستن را در بر گرفته باشد. از همین رو رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب سبک زندگی اسلامی را محور اصلی تمدن نوین اسلامی دانسته و فرموده‌اند: «آن چیزهایی که متن زندگی ما را تشکیل می‌دهد همان سبک زندگی است.» متأسفانه سیاست‌مداران غربی برای از بین بردن سبک زندگی اسلامی، سبک زندگی غربی را در بین جوانان ترویج می‌دهند که این خود زیان‌های جبران‌ناپذیری بر کشور خواهد گذاشت (عباس زاده، ۱۴۰۱، ص ۱۱۵). متأسفانه در سال‌های اخیر دولت‌های غربی با استفاده از رسانه‌ها و جنگ شناختی، سبک زندگی غربی را در بین کودکان و نوجوانان این مرزوبوم ترویج داده و با دروغ‌های واهی آن‌ها را با الگوهای غربی آشنا و به آن سمت و سو سوق داده‌اند. بر این اساس لازم است تهدیدات و آسیب‌های ناشی از

فرهنگ غربی در بین کودکان و نوجوانان دبستانی و دبیرستانی تبیین گردد (حیدر نژاد و مقیمی، ۱۴۰۱، ص ۳۰۰). برای تبیین این حقایق، اقناع‌سازی لازم است چراکه رهبر معظم انقلاب نیز تبیین حقیقت بدون اقناع‌سازی را مردود دانسته و چنین فرموده‌اند: «اگر ذهن قانع نشد بدن به راه نمی‌افتد» (عمانی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۳۳). در حقیقت اقناع‌سازی، اولین گام برای تأثیرگذاری بوده (دانش نهاد و وکیلی، ۱۴۰۱، ص ۹۹) و عبارت از فرایندی ارتباطی است که هدف اساسی آن، انتقال محتوا با تأثیرگذاری بر مخاطب است. در این فرآیند از فنون و شیوه‌های مختلفی استفاده می‌شود (خلیفه و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۲). از آنجایی که در عصر کنونی، تبیین‌های اقناعی به‌طور مداوم در ساختار فکر و اندیشه‌های انسانی صورت گرفته و تفکر دانش‌آموزان را با خطا مواجه می‌گرداند و چون بدون اقناع‌سازی تنها بیان حقیقت و شناخت نمی‌تواند مفید و مؤثر واقع شود بنابراین بر معلمان مدارس واجب است تا با اقناع‌سازی نسبت به تبیین ضرر و زیان‌های الگوهای غربی اقدام نموده و سبک زندگی اسلامی را بیشتر از پیش برای دانش‌آموزان آشکار گردانند.

۷. بحث و نتیجه‌گیری

با ورود بشریت به عصر فناوری‌ها که موسوم به عصر رسانه‌ها می‌باشد، جوامع بشریت با چالش‌های جدیدی مواجه شدند. یکی از مهم‌ترین این چالش‌ها، استفاده قدرت‌های غربی از جنگ‌های شناختی بر علیه جوامع اسلامی به‌خصوص ایران اسلامی بود. جنگ شناختی در حقیقت جنگی علیه اراده‌ها بوده و آثار آن برخلاف جنگ سرد با گذشت زمان مشهود خواهد شد. هرچند شهود آثار این نوع از جنگ بعد از سال‌ها می‌باشد ولی بعد از شهود غیرقابل جبران خواهد بود. با توجه به اینکه هدف اصلی این نوع از جنگ، کودکان، نوجوانان و دانش‌آموزان است از همین رو وظایف نهادهای تعلیم و تربیت به‌مراتب بیشتر از سایر نهادها می‌باشد. در این زمینه رهبر معظم انقلاب با نگاهی حکیمانه در بیانیه گام دوم انقلاب توصیه‌هایی را برای مقابله با آثار این جنگ بیان فرموده‌اند که بایستی متولیان امر در نظر داشته باشند. در این بین افزایش بینش و بصیرت افزایشی در

درجه نخست اهمیت و تقویت سواد رسانه‌ای، تعمیق معنویت و ترویج سبک زندگی اسلامی در درجات بعدی اهمیت قرار دارند. در این بیانیه که به عنوان نقشه راهی برای دولت‌ها می‌باشد، جوانان متعهد انقلابی مورد خطاب بوده و امید آن می‌رود با در نظر گرفتن این نقشه راه آثار زیان‌بار جنگ‌های شناختی نیز از بین روند.

فهرست منابع

- ارسالی، مهرباب؛ عمانی، مهدی؛ بوداقتی، زهرا؛ ممیش زاده، محمد؛ علی نسب، محمد. (۱۴۰۲). «هرزه‌نگاری و احکام فراروی آن». چهارمین کنفرانس ملی پدافند سایبری. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه.
- اکبری، عسگر. (۱۳۹۹). «مؤلفه‌های هویت ایرانی اسلامی در منظومه فکری». فصلنامه مطالعات ملی، ۲۱(۳) ص ۴۵.
- بدری، امیرحسین. (۱۴۰۲). «بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانش‌آموزان». دومین کنفرانس بین‌المللی و سومین همایش ملی یافته‌های نوین در مدیریت، روانشناسی و حسابداری. تهران.
- بیگی، جمال؛ احدی، فاطمه؛ احسان پور، سید رضا؛ عمانی، مهدی. (۱۴۰۲). «جلوه‌های نقض سلامت اجتماعی با جنگ شناختی و جرم‌انگاری آن در حقوق ایران». فصلنامه روان‌شناسی سلامت و رفتار اجتماعی، ۳(۳).
- ترابی، قاسم. (۱۴۰۰). «نگاه دیگران، مقابله با جنگ شناختی، آگاهی و تاب‌آوری». ماهنامه دیده‌بان امنیت ملی، ۶(۱۴).
- جعفری، سید سجاد؛ مهجوری، مهدی. (۱۴۰۲). «راهکارهای ترویج و تعمیق معنویت در میان جوانان با تکیه بر بیانیه گام دوم انقلاب». فصلنامه صیانت فرهنگی و سرمایه اجتماعی، ۳(۱).
- جمشیدی حسن‌آبادی، جواد. (۱۴۰۰). «بررسی ابعاد فقهی جهاد تبیین در برابر جنگ شناختی». فصلنامه قرآنی کوثر، ۶۸(۶).
- جوانی، محمد. (۱۴۰۲). علوم شناختی در جنگ شناختی (چاپ بیست و یکم). تهران: انتشارات میثاق.
- حجازی، اسد. (۱۴۰۲). «کاوشی پدیدارشناسانه بر تعیین مهارت‌های اساسی سواد رسانه‌ای در کتاب تفکر و سواد رسانه‌ای پایه دهم». فصلنامه تعلیم و تربیت، ۳۹(۲).

حسن پور، حسین و حسینی، کیارش. (۱۳۹۹). «اندازه‌گیری تأثیر جنگ شناختی بر بازار ارز با استفاده از شاخص رفتار توده‌ای». فصلنامه اقتصاد دفاع، ۵(۱۷).

حیدر نژاد، علیرضا؛ مقیمی، مهدی. (۱۴۰۱). «طراحی الگوی سبک زندگی اسلامی ایرانی در راستای بیانیه گام دوم انقلاب با تأکید بر قدرت نرم». فصلنامه مطالعات قدرت نرم، ۱۲(۲۸).

خلیفه، مصطفی؛ حیدری نقد علی، سمیه؛ برومندی، لیلا؛ کرمی شیرازی، زهره. (۱۳۹۷). «به‌کارگیری شیوه اقلان‌سازی در مسائل آموزشی و تربیتی در نظام آموزشی». پنجمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی ایران (با رویکرد فرهنگ مشارکتی). تهران.

دارابی، علی. (۱۳۹۹). درآمدی بر جامعه‌شناسی ارتباطات. فرهنگ و رسانه. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

دانش‌نهاد، محمد؛ وکیلی، محمدحسن. (۱۴۰۱). «تبیین نگرش، راهبردها و راهکارهای رسانه در جهت تحقق تمدن اسلامی در پرتو گام دوم انقلاب اسلامی». فصلنامه مطالعاتی و تحقیقاتی وسایل ارتباط جمعی، ۳(۳۳).

ذاکری، مختار؛ شیروانی شیرینی، علی. (۱۴۰۱). «تحلیل محتوای بیانیه گام دوم انقلاب بر مبنای مؤلفه‌های هویت‌آفرینی اسلامی ایرانی». فصلنامه مطالعات ملی، ۲۳(۱).

راجی، سید محمدحسین؛ خاتمی، سید محمدرضا. (۱۳۹۸). گام دوم؛ بیانیه راهبردی مقام معظم رهبری در خصوص گام دوم انقلاب اسلامی (چاپ اول). مشهد: معاونت تبلیغات اسلامی آستان قدس رضوی.

رضادوست، کریم؛ شریفی فرد، سعیده، فاضلی پور، سیده منا. (۱۳۹۴). «بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری هویت اجتماعی فرهنگی دختران». کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی، مرکز همایش‌های بین‌المللی صداوسیما.

رضایی نسب، زهرا؛ فتوحی، سردار. (۱۴۰۲). «بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهر ایلام و ارائه راهکارهایی برای پیشگیری از آن». فصلنامه پژوهش‌های یاددهی و یادگیری، ۱۸(۷۵).

رقوی، جواد. (۱۴۰۲). «بررسی جنگ شناختی و جهاد تبیین در گزارش قرآنی داستان حضرت موسی علیه السلام و دلالت‌های آن در عصر حاضر». دو فصلنامه علمی آرایه‌های ادبی قرآن، ۱(۲).

سالار نسب، عبدالمهدی؛ رشیدپور، مجید؛ حسن‌زاده، سمیه؛ شمس‌الدینی، طیبه؛ رستمی، منیره؛ دهقانی، منیره. (۱۴۰۲). «بررسی بعد ایجابی تأثیر اجتماعی فرهنگ و هویت ایرانی اسلامی بر فضای مجازی». فصلنامه پژوهش‌نامه مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، ۵(۵۹).

سهیل سرو، محمد؛ هزارجریبی، جعفر؛ عالمی، شهاب‌الدین. (۱۴۰۰). «واکاوی تحلیلی معنای امید در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی». فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۱۰(۴)

شمولی، همت‌اله؛ رشید حفظ‌آباد، موسی، یعقوبی، حسین. (۱۳۹۴). «بصیرت‌گرایی و بصیرت‌افزایی، راهبردی اساسی در مقابله با جنگ نرم». فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی، ۱۲(۳۵)

صادقی، زهرا؛ خداپرست، زهرا؛ کاظمی، مریم؛ صحرایی، فاطمه. (۱۴۰۲). «تأثیر سواد رسانه‌ای بر تعلیم و تربیت دانش‌آموزان». یازدهمین اجلاس ملی پژوهش‌های نوین در تعلیم و تربیت، روانشناسی، فقه و حقوق و علوم اجتماعی، تهران.

صفری شالی، رضا؛ طوافی، پویا. (۱۳۹۷). «بررسی میزان امید به آینده و عوامل مؤثر بر آن در بین شهروندان تهرانی». فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۹(۳۵)

عباس‌زاده، روح‌الله. (۱۴۰۱). «مؤلفه‌های هنجاری رسانه تمدن ساز بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب». فصلنامه اسلام و مطالعات اجتماعی، ۹(۴)

عراقی، عبدالله؛ بیدگلی، محمد؛ رجبی ده برزویی، اصغر. (۱۴۰۱). «واکاوی اهداف جنگ شناختی دشمن و راهکارهای تاب‌آوری مقابله با آن با تأکید بر آموزه‌های قرآن»، فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، ۸(۴۱)

عمانی، مهدی و بیگی، جمال و پور قهرمانی، بابک. (۱۴۰۱). «جرم‌انگاری فعالیت‌های مجرمانه ناشی از فناوری هارپ در سنجه قواعد فقهیه». فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین، ۲(۸).

عمانی، مهدی و بیگی، جمال و پور قهرمانی، بابک. (۱۴۰۱). «جهاد تبیین راهبردی پیشگیرانه در قبال تفکر اجباری ناشی از فناوری هارپ». فصلنامه رهیافت‌های نوین در مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، ۲(۱).

عمانی، مهدی؛ بیگی، جمال؛ پور قهرمانی، بابک. (۱۴۰۱). «تفکر اجباری ناشی از فناوری هارپ؛ از تحریم فقهی تا لزوم جرم‌انگاری قانونی». فصلنامه فقه جزای تطبیقی، ۲(۴).
عمانی، مهدی؛ بیگی، جمال؛ پور قهرمانی، بابک. (۱۴۰۱). «فناوری هارپ در سنجه هویت فرهنگی ملی». فصلنامه حقوق و مطالعات نوین، ۳(۳).

عمانی، مهدی؛ عیسی زاده، امیر؛ بوداقلی آلنی، زهرا؛ میر احدی؛ سید سعید. (۱۴۰۲). «مکانسیم راهبردی نهضت فرهنگی در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی نوظهور». چهاردهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران، دانشگاه تهران، صص ۲۸۳۶-۲۸۴۹.

غفاری هاشجین، زاهد؛ نیکونهاد، ایوب. (۱۴۰۰). «تحلیل آینده نگارانه بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی». فصلنامه دانش سیاسی، ۱۶(۲).

غلامی، علیرضا. (۱۳۹۸). «نقص بصیرت جوانان در حفظ و تداوم ارزش‌های والای انقلاب اسلامی»، مجموعه مقالات جوانان و بصیرت، همایش سراسری دانشگاه افسری جامع امام حسین (علیه السلام).

قائدی، فاطمه. (۱۴۰۲). «افت تحصیلی دانش‌آموزان و راهکارهای مقابله با آن». پنجمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم، تهران.

قیامت، رضا؛ قیامت، اعظم. (۱۴۰۱). «نقش معلمان در افزایش بصیرت دانش‌آموزان در بزنگاه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی». اولین همایش ملی آموزش و پرورش و نهضت بیداری اسلامی (با تأکید بر نقش معلمان شهید)، تهران.

کانسیداین، دیوید. (۱۳۷۹). درآمدی بر سواد رسانه‌ای (مترجم: ناصر بلیغ). تهران: اداره کل تحقیق و توسعه صدا.

کاوند، ندا؛ محمدی مقدم، یوسف. (۱۴۰۱). الگوی مفهومی جهاد تبیین از دیدگاه مقام معظم رهبری. فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ۲۵(۹۷)، صص ۱۵۳-۱۸۴.

کرد فیروزجایی، یار علی. (۱۳۹۹). «دلالت‌های بیانیه گام دوم انقلاب درباره معنویت»، فصلنامه علمی پژوهشی سیاست متعالیه، ۸(۳۱).

گرجی ازندریانی، مهدی و حاجی عبدالباقی، مریم. (۱۴۰۰). «ابعاد و شیوه‌های نفوذ راهبردی دشمن در سامانه نگرشی نظام دینی از منظر آموزه‌های قرآنی و روایی»، فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه آزاد اسلامی، (۸۷) ص ۵۱۵-۵۴۰.

گریوانی، مسلم. (۱۳۹۸). «روش‌های تعمیق باورهای دینی کودکان و نوجوانان». فصلنامه افق تبلیغ، ۱(۱).

محبوب عشرت‌آبادی، حسن و شکوری مغانی، سعید. (۱۴۰۱). «جنگ شناختی مدرن: از شناخت در رزم تا عرصه جنگ شناختی». فصلنامه مطالعات منابع انسانی، ۱۲(۲) صص ۱۵۶-۱۸۰.

محمد زاده بنی طرفی، مهدی؛ زارعی رضایی، محمدحسین؛ امدادی، احمد. (۱۴۰۱). «مطالعه شاخص‌های معنویت در منظومه فکری مقام معظم رهبری با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب». دوفصلنامه پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۲(۲۶).

محمد زاده بنی طرفی، مهدی؛ زارعی رضایی، محمدحسین؛ امدادی، احمد. (۱۴۰۱). «تعمیق معنویت در بیانیه گام دوم انقلاب». فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۱(۴).

محمودی، حسن؛ فتاحی، رحمت‌الله؛ نوکاریزی، محسن؛ دیانی، محمدحسین. (۱۳۹۶). «بررسی تأثیر عوامل شناختی اجتماعی بر رفتار اشتراک دانش در جامعه دانشگاهی». فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۰(۷۸).

معلم زاده خوراسگانی، زهرا. (۱۴۰۱). «دلایل جذابیت فضای مجازی برای نوجوانان و جوانان با ارائه راهکارهای مشاوره‌ای». دومین همایش ملی ایده‌های کاربردی در علوم تربیتی، روانشناسی و مطالعات فرهنگی، تهران.

مقدم‌فر، حمیدرضا؛ محسنی آهویی، ابراهیم. (۱۴۰۰). جنگ شناختی: علم پیروزی در نبرد ذهن‌ها (چاپ اول). تهران: انتشارات تسنیم.

منظری توکلی، علیرضا؛ کهنوجی، مرضیه. (۱۴۰۰). «تیین اهداف تربیتی بیانیه گام دوم انقلاب». فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۹(۵۳)

مهاجری ایروانی، مژگان؛ نقیعی، فاطمه؛ مطهری نیا، مرتضی. (۱۳۹۴). «سلاحی به نام پارپ، یک مطالعه مروری کلاسیک». فصلنامه پرستار و پزشک در رزم، ۳(۹)

یاری، مریم. (۱۴۰۰). «جنگ شناختی و چالش هویت‌ها». ماهنامه نامه هویت، ۶(۶۷) ص ۱۸-۲۳.

Bighch, N. (1996). "Angels don't play this Haarp's advances in tesla technology".

Earth pulse Press, Vol. 2, pp. 13 – 16

Claverie, Bernard. (2022). "What Is Cognition? And how to make it one of the Ways of the War?" *Science and Technology Organization*. Vol. 4, pp. 1 – 17

Gloor P, Olivier A, Quesney LF, Andermann F, Horowitz S. (1982). 'The role of the limbic system in experiential phenomena of temporal lobe epilepsy". *Ann Neurol*. Vol. 12, pp. 29-44

Je Cho, Yang, Keun Song, Sook, Hyun Jang, Sang, Woo Chang, Jin, In Lee, Byung, Heo, and Kyoung. (2011). 'Simple Partial Status of Forced Thinking Originated in the Mesial Temporal Region: Intracranial Foramen Ovale Electrode Recording and Ictal PET". *Journal of Epilepsy Research*. 1(2), pp. 76 – 80

Pugh, Joye Jeffries. (2018). "The knowledge of Good and Evil". *Sacred word published*. Vol. 2, pp. 1 – 326

Reczkowski, Robert. Lis, Andrzej. (2022). "Cognitive Warfare: what is our actual knowledge and how to build state resilience". *Bezpieczenstwo security*. Vol. 3, pp. 51 – 61

Espin Leon, Aldrin Marcel, Morenilla, Antonio Jimeno, Pertegal-Felices, Maria Luisa, Azorin Lopez, Jorge (2020), "Cultural Identity Distance Computation through Artificial Intelligence as an Analysis Tool of the Amazon Indigenous People". *A Case Study in the Waorani Community*, MDPI, Sustainability, pp. 1 – 16

References

- Abbaspour, R. (2022). Normative components of civilization-building media based on the Second Step Statement of the Revolution. *Journal of Islam and Social Studies*, 9(4). [In Persian]
- Akbari, A. (2020). Components of Iranian-Islamic identity in the ideological system. *National Studies*, 21(3), 45. [In Persian]
- Araqi, A., Bidgoli, M., & Rajabi Deh Borzouei, A. (2022). Exploring the goals of enemy's cognitive warfare and resilience strategies against it with an emphasis on Quranic teachings. *Scientific Quarterly of Sacred Defense Studies*, 8(41). [In Persian]
- Arsali, M., Omani, M., Bodaqi, Z., Mamishzadeh, M., & Ali Nasab, M. (2023). Pornography and its jurisprudential rulings. *The 4th National Conference on Cyber Defense*, Islamic Azad University, Maragheh Branch. [In Persian]
- Badri, A. (2023). Investigating the factors influencing students' academic decline. *The 2nd International and 3rd National Conference on New Findings in Management, Psychology, and Accounting*. Tehran. [In Persian]
- Beigi, J., Ahadi, F., Ehsanpour, S. R., & Omani, M. (2023). Aspects of social health violation through cognitive warfare and its criminalization in Iranian law. *Journal of Health Psychology and Social Behavior*, 3(3). [In Persian]
- Bighch, N. (1996). *Angels don't play this HAARP: Advances in Tesla technology* (Vol. 2, pp. 13–16). Earthpulse Press.
- Claverie, B. (2022). What is cognition? And how to make it one of the ways of the war? *Science and Technology Organization*, (4), pp. 1–17.
- Considine, D. (2000). *An introduction to media literacy* (I. Baligh, Trans.). Tehran: General Directorate of Research and Development of IRIB. [In Persian]
- Danesh Nahad, M., & Vakili, M. H. (2022). Explaining the media's perspectives, strategies, and solutions for realizing Islamic civilization in light of the Second Step of the Islamic Revolution. *Journal of Communication Studies and Research*, 3(33). [In Persian]

- Darabi, A. (2020). *An introduction to the sociology of communication*. Tehran: Jahad Daneshgahi Publications. [In Persian]
- Espin Leon, A. M., Morenilla, A. J., Pertegal-Felices, M. L., & Azorin Lopez, J. (2020). Cultural identity distance computation through artificial intelligence as an analysis tool of the Amazon indigenous people: A case study in the Waorani community. *Sustainability*, 12, pp. 1–16.
- Gerivani, M. (2019). Methods for deepening religious beliefs in children and adolescents. *Ofogh Tabligh*, 1(1). [In Persian]
- Ghaedi, F. (2023). Academic failure of students and strategies for addressing it. *5th National Conference on Professional Research in Psychology and Counseling with a Teacher's Perspective*, Tehran. [In Persian]
- Ghaffari Hashjin, Z., & Nikoonahad, A. (2021). A foresight analysis of the Second Step Statement of the Islamic Revolution. *Journal of Political Science*, 16(2). [In Persian]
- Gholami, A. (2019). The deficiency of youth's insight in preserving and continuing the lofty values of the Islamic Revolution. In *Proceedings of the National Conference on Youth and Insight*, Imam Hossein Comprehensive University. [In Persian]
- Gloor, P., Olivier, A., Quesney, L. F., Andermann, F., & Horowitz, S. (1982). The role of the limbic system in experiential phenomena of temporal lobe epilepsy. *Annals of Neurology*, 12, pp. 29–44.
- Gorji Azandariani, M., & Haji Abdolbaqi, M. (2021). Dimensions and methods of strategic infiltration of the enemy into the cognitive system of the religious order from the perspective of Quranic and narrative teachings. *Knowledge Studies in Islamic Azad University*, (87), pp. 515–540. [In Persian]
- Hassanpour, H., & Hosseini, K. (2020). Measuring the impact of cognitive warfare on the currency market using the herding behavior index. *Journal of Defense Economics*, 5(17). [In Persian]

- Hejazi, A. (2023). A phenomenological study on identifying key media literacy skills in the 10th-grade book *Thinking and Media Literacy*. *Journal of Education and Training*, 39(2). [In Persian]
- Heydarnajad, A., & Moghimi, M. (2022). Designing a model of Islamic-Iranian lifestyle based on the Second Step Statement with emphasis on soft power. *Soft Power Studies*, 12(28). [In Persian]
- Jafari, S. S., & Mahjouri, M. (2023). Strategies for promoting and deepening spirituality among the youth based on the Second Step Statement of the Revolution. *Cultural Protection and Social Capital Quarterly*, 3(1). [In Persian]
- Jamshidi Hasanabadi, J. (2021). A jurisprudential investigation of Jihad al-Tabyin (clarification jihad) against cognitive warfare. *Kosar Quranic Quarterly*, (68). [In Persian]
- Javani, M. (2023). *Cognitive sciences in cognitive warfare* (21st ed.). Tehran: Misagh Publications. [In Persian]
- Je Cho, Y., Keun Song, S., Hyun Jang, S., Woo Chang, J., In Lee, B., Heo, K. (2011). Simple partial status of forced thinking originated in the mesial temporal region: Intracranial foramen ovale electrode recording and ictal PET. *Journal of Epilepsy Research*, 1(2), pp. 76–80.
- Kavand, N., & Mohammadi Moghaddam, Y. (2022). A conceptual model of *Jihad al-Tabyin* from the viewpoint of the Supreme Leader. *Basij Strategic Studies*, 25(97), pp. 153–184. [In Persian]
- Khalifeh, M., Heydari Naqdali, S., Borumandi, L., & Karami Shirazi, Z. (2018). Using persuasion techniques in educational and training matters in the education system. *5th National Conference on New Research in Educational and Psychological Sciences in Iran (with a participatory culture approach)*. Tehran. [In Persian]
- Kord Firuzjaei, Y. A. (2020). Implications of the Second Step Statement of the Revolution regarding spirituality. *Transcendent Politics Research*, 8(31). [In Persian]

- Mahjoob Eshratabadi, H., & Shakouri Maghami, S. (2022). Modern cognitive warfare: From cognition in combat to the realm of cognitive warfare. *Human Resource Studies*, 12(2), pp. 156–180. [In Persian]
- Mahmoudi, H., Fattahi, R., Nokarizi, M., & Diani, M. H. (2017). Investigating the effect of socio-cognitive factors on knowledge-sharing behavior in the academic community. *Journal of Library and Information Science*, 20(78). [In Persian]
- Manzari Tavakoli, A., & Kahnouji, M. (2021). Explaining the educational goals of the Second Step Statement of the Revolution. *Journal of Research in Islamic Education Issues*, 29(53). [In Persian]
- Moallemzadeh Khorasgani, Z. (2022). Reasons for the attractiveness of cyberspace for adolescents and youth, with counseling solutions. 2nd *National Conference on Practical Ideas in Educational Sciences, Psychology, and Cultural Studies*, Tehran. [In Persian]
- Mohajeri Iravani, M., Naqibi, F., & Motahari Nia, M. (2015). A weapon called PARP: A classic review study. *Journal of Nurse and Doctor in Combat*, 3(9). [In Persian]
- Mohammadzadeh Bani Tarafi, M., Zarei Rezaei, M. H., & Emdadi, A. (2022). Studying the indicators of spirituality in the thought system of the Supreme Leader with an emphasis on the Second Step Statement of the Revolution. *Biannual Journal of Cultural Protection of the Islamic Revolution*, 12(26). [In Persian]
- Mohammadzadeh Bani Tarafi, M., Zarei Rezaei, M. H., & Emdadi, A. (2022). Deepening spirituality in the Second Step Statement of the Revolution. *Journal of Islamic Revolution Research*, 1(4). [In Persian]
- Moqaddamfar, H. R., & Mohseni Ahuyi, E. (2021). *Cognitive warfare: The science of victory in the battle of minds* (1st ed.). Tehran: Tasnim Publications. [In Persian]

- Omani, M., Beigi, J., & Pour Gahramani, B. (2022). Clarification jihad as a preventive strategy against coercive thinking arising from HAARP technology. *New Approaches in Jihadi Management and Islamic Governance*, 2(1). [In Persian]
- Omani, M., Beigi, J., & Pour Gahramani, B. (2022). Coercive thinking from HAARP technology: From jurisprudential sanction to the necessity of legal criminalization. *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 2(4). [In Persian]
- Omani, M., Beigi, J., & Pour Gahramani, B. (2022). Criminalization of HAARP-related criminal activities in the framework of jurisprudential rules. *Journal of Jurisprudence and New Law*, 2(8). [In Persian]
- Omani, M., Beigi, J., & Pour Gahramani, B. (2022). HAARP technology and national cultural identity. *Modern Law and Studies*, 3(3). [In Persian]
- Omani, M., Isa Zadeh, A., Bodaqi Aleni, Z., & Mir Ahadi, S. S. (2023). Strategic mechanism of the cultural movement in preventing emerging social harms. *14th International Conference on Management and Humanities Research in Iran*, University of Tehran, pp. 2836–2849. [In Persian]
- Pugh, J. J. (2018). *The knowledge of good and evil* (Vol. 2, pp. 1–326). Sacred Word Publishing.
- Qiyamat, R., & Qiyamat, A. (2022). The role of teachers in increasing students' insight in political, social, and cultural critical moments. *1st National Conference on Education and the Islamic Awakening Movement (with Emphasis on Martyr Teachers)*, Tehran. [In Persian]
- Raghavi, J. (2023). Cognitive warfare and clarification jihad in the Quranic story of Prophet Moses (PBUH) and its implications in the contemporary era. *Biannual Scientific Journal of Literary Embellishments of the Quran*, 1(2). [In Persian]
- Raji, S. M. H., & Khatami, S. M. R. (2019). *The second step: The strategic statement of the Supreme Leader regarding the second step of the Islamic Revolution* (1st ed.). Mashhad: Astan Quds Razavi, Islamic Propagation Department. [In Persian]

- Reczkowski, R., & Lis, A. (2022). Cognitive warfare: What is our actual knowledge and how to build state resilience. *Bezpieczenstwo Security*, 3, pp. 51–61.
- Reza Dust, K., Sharifi Fard, S., & Fazelpour, S. M. (2015). Investigating the factors influencing the formation of girls' socio-cultural identity. *International Conference on Humanities, Psychology, and Social Sciences*, International Conference Center of IRIB. [In Persian]
- Rezaei Nasab, Z., & Fotouhi, S. (2023). Investigating the factors influencing the academic decline of high school students in Ilam and proposing prevention strategies. *Journal of Teaching and Learning Research*, 18(75). [In Persian]
- Sadeqi, Z., Khodaparast, Z., Kazemi, M., & Sahraei, F. (2023). The impact of media literacy on the education of students. *11th National Conference on New Research in Education, Psychology, Jurisprudence and Law, and Social Sciences*, Tehran. [In Persian]
- Safari Shali, R., & Tavvafi, P. (2018). A study on hope for the future and its influencing factors among Tehran citizens. *Welfare and Social Development Planning*, 9(35). [In Persian]
- Salar Nasab, A., Rashidpour, M., Hassanzadeh, S., Shamseddini, T., Rostami, M., & Dehghani, M. (2023). Investigating the positive social impact of Iranian-Islamic culture and identity on cyberspace. *Strategic Humanities and Islamic Studies Research Journal*, 5(59). [In Persian]
- Shomuli, H., Rashid Hefzabad, M., & Yaghoubi, H. (2015). Insight-seeking and insight-promoting as key strategies in confronting soft war. *Basirat and Islamic Education Quarterly*, 12(35). [In Persian]
- Soheil Sarv, M., Hezarjaribi, J., & Alami, Sh. (2021). An analytical examination of the meaning of hope in the statements of Ayatollah Khamenei with an emphasis on the Second Step of the Islamic Revolution. *Scientific Quarterly of Islamic Revolution Research*, 10(4). [In Persian]
- Torabi, Q. (2021). Others' views, confronting cognitive warfare, awareness and resilience. *National Security Watch Monthly*, 6(14). [In Persian]

- Yari, M. (2021). Cognitive warfare and the challenge of identities. *Identity Letter Monthly*, 6(67), pp. 18–23. [In Persian]
- Zakeri, M., & Shirvani Shiri, A. (2022). Content analysis of the Second Step Statement based on the components of Iranian-Islamic identity formation. *Journal of National Studies*, 23(1). [In Persian]